

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

Нам улууһун хаһыата 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттүмүстэ

2002 с.
Тохсунньу
29
күнэ
оптуорунньук
№ 10 (9005)

САҢА ПРЕЗИДЕНТ ДУОҕУНАҕЫГАР КИИРДЭ

СР Президенин быыбарыгар кыайтылааһын тахсыбыт Вячеслав Штыров дуоһунаһыгар киирэригэр аналлаах церемония тохсунньу 27 күнүгэр опера уонна балет театрыгар ытыллына. Онно СР правительствотун, Верховнай уонна Конституционнай Сууттар үлэһиттэрэ, Ил Түмэн депутаттара, РФ Президенин, правительствотун бэрэстэбиитэллэрэ уонна ыгырылаахтар, ыалдьыттар кытыннылар. Кинилэр ортолоругар РФ Президенин дьаһалтатын салайааччы Александр Волошин, РФ вице-премьера, үп министрэ Алексей Кудрин, Госдума вице-председателэ, Социалистическай Үлэ Геройа Артур Чилингаров, РФ Дальнай Востоктаагы федеральной территориальной уокуругар бэрэстэбиитэл Константин Пуликовский, Орловскай

убалас губернатора Егор Строев, о.д.а. кытыннылар. Вячеслав Штыров ааспыт быыбардарга кандидатуратын өйөөбүтүгэр уонна кемөлөспүтүгэр махтанна. Саха Республикатын социальнай-экономическай, духовнай сайдытыгар болжототун ууран, элбэх национальнаастаах Саха сирэ чөлгүө сайдарын ситиһэр быланнааһын иһитиннэрдэ. Республика бастакы Президентэ Михаил Николаев саҕалаабыт үлэтин салгыы ытарга эрэннэрдэ. Кини бастатан туран СР Конституциятын РФ Конституциятыгар сөп түбэһиннэригэр үлэни ытыхтааһын, Саха сирэ сырьёвой база эрэ буолбакка, онорон таһаарар салаалары күүскэ сайыннаран Россия атын регионнарын кытта тэнгэ хардыылаан, аныгы олох кизг суолугар тахсар соруктааһын бэлиэтээтэ.

РФ вице-премьера Алексей Кудрин, СР бастакы Президентэ Михаил Николаев бэйэтин онугар үгүс сыллаах үлэтинэн кыаһын көрдөрбүт, эрэнэр кинитин Вячеслав Штырову бэйэтин онугар хаалларбыта сөптөөбүн, Социалистическай Үлэ Геройа Артур Чилингаров, Саха сирин үгүс национальнаастаах норуотун хас биридди ыалгыар чабылхай күн тырыбынны тыгыхтааһын, Егор Строев, Саха сирэ баайынан-дуолунан Российской Федерация коронатын биир чабылхай бриллиана буоларын, Константин Пуликовский, Михаил Николаев элбэх нациялаах норуотун биир сомоҕо модун күүс онорбутун Вячеслав Штыров салгыы бөгөрөгүтүгүн тустарынан өттилэр.

Саҥа талыллыбыт СР Президентэ Вячеслав Штыров андаһар тылларын сахалыы эттэ. Кини маннайгы Ыйааһынан СР бастакы Президентэ Михаил Николаевка «СР бочуоттаах гражданина» ааты ингэрбитин иһитиннэрдэ уонна анал бэлиэни туттарда.

В. СЫРОМЯТНИКОВ

Билсин — саҥа рубрика:

Тэрилтэ — салайааччытынан

ОЛОХ УЙГУТУН ОҢОРСОЛЛОР

— Мин иннибинэ ветстанцияны салайан олорубут Александр Николаевич Ядреев атын үлэбэ үрдээн барарыгар, оччотооһу ССКП райкомун I секретара С.А. Филиппов уонна райком тэрийэр отделын сэбиэдиссэйэ И.З. Кривошапкин тылларыгар киллэрэн бу тэрилтэни салайарга сөбүлөмүтүм, — диир хайдах салайааччы буолбутун туһунан сэнэргиир Николай Егорович. — Ити билсин тахсан көрө сылдьыбыт, билсингичи лечебница буолан турар дьибэ хонтуоралаах этибит. Бу икки этээстээх дьыбарыспыт холлоһоһун балтараа этээһэ таһаарыллыбыт этэ. Ол ону соруму бөдөнү, элбэх эрэйиһэн бу кинилгин үлэнир усуллубуйаалаах онорбуштут 4 эрэ сыл кэригэ буолла. Бу иннинэ село ититэр ситимигэр холбоһон хас да сылы быһа эрэй бөдөнү корбуштут. Тонгуу-хатыы элбэҕэ, тыншыан ыалдьан үлэни көтүтүү үгүс этэ, лабораторнай үлэлэри толороҕо усуллубуйа суоҕа. Тэрилтэм туһа, үлэһиттерим иннилэре дьоммин туохпун барытын ууран, туруулаһан туран үлэлэбигим. Ол иһин билсин баар базабын, дьибин-уоппун эһиэхэ кизин тутта көрдөрбүн, кэпсигин.

Сөпкө этэр. Кини, Николай Егорович, сүрдээх хаһаайыстыбанньык, эппиэтиһээтээх салайааччы. Ону быд-битим ыраатта. Онноорор тэрилтэм доһуну туһа дии ааттаан Эдьийи Дораны аан маннай Нам сиригэр үктэннэрибитэ. Бу түбэлтэ юни туһугар элбэҕи этэр. Тэрилтэ атаҕар туруугар төһөлөөхтүк кэлбитэ-барбыта, киирбитэ-тахсыбыта, сүүрбүтэ-көспүтэ, туруорсубута итинэн эрэ бүтүө дуо? Ааран сиптэкии!

Билигин улуус ветеринарнай управлениетыгар 124 киһи үлэлир. 5 миэстэ аһаҕас турар. Государствоттан үбүлэнэлэр. Ветеринарнай врачтар ыҕа 4 тыһ. солк. кэригэ хамнаһы аахсаллар. Барыта 46 ветврач үлэлиир. Нэһилиэккэ ветеринарнай участкактар, пууннар бааллар. Намга, Аппааныга, Хамаҕаттара, I уонна II хомустаахтарга лечебницалар тэриллэн үлэлиилэр. 11 нэһилиэккэ ветучастактар туспа дьибэлэнэн-уоттанан тэрилтэ моһуонун ылан олоролор. Итилэртэн 6 участкакка гаас киллэриллибит, 5 хонтуорага телефон тардыллыбыт. Урукку өттүгэр сохостар байлэрин интэриэстэригэр тэрийбит ветеринарнай пууннара кинилэр ыһыллыбыттарын кэпсигэ, 1993 сылтан государственнайга кубулуйбуттар. Онон ырынакка киирин ыарахан сылларыгар сагалы тэриллэн сүһүөххэ туруу билсин Россия үрдүнэн барар. Манна диир эттэххэ, республика үрдүнэн гаас оттуктаах управление билсингичи эрэ улууска баара сөхтөрдө. Николай Егорович хас нэһилиэк аайы баар ветеринарнай участкактары, пууннары туспа дьибэлэнэн-уоттуур баҕалаах. Сыһыа-баһыа ити соруугун толоруо дии саныбын.

Улуус ветеринарнай сулууспа-

Нам улууһунаагы ветеринарнай управлениени 1989 сыл саҕалаһабыттан Николай Егорович Архипов салайар. Ити кэм устатыгар улахан-нык убаастанан, барыларыгар үтүө суобастаахтык тэнник сыһыаннаһан тэрилтэни салайан кэллэ. Ырынакка киирин ыарахан сылларын этэнгэ мүлчү түһэн, харчы кэмчи, хамнас кэлбэт кэмнэрин уҥа-хаҥас бэрсигэн туораан күн бүгүн тустаах сорууктары чистээтикти толоро олоролор.

тын көрүүтүгэр-истиитигэр быйыл тохсунньу I к. туруугунан 15282 төбө ынах сүөһү, ол иһигэр 5856 ынах, 5977 сылгы, ол иһигэр 3648 биз, 2700 сибиинньэ, итинтэн 492-тэ ийэ сибиинньэ, 11859 тумустаах көтөр биһиги ууһа, 225 хоргоолук, 85 коза, 52 кылааннаах түүлээх кыыл бааллар. Итилэргэ ахсаана биллибэт ыгы, куосканы о.д.а. эбэн кэбистэххэ сөбүмэр элбэх сыһыппара тахсан кэлэр. Бачча сүөһүлэри, кыыллары ирдэбилгэ эппиэтииргына көрүөххэ-истээххэ, эмтэххэ-томтуохха дьибэлэнэн элбэх түбүктэн тахса-чуолкай. Өссө ыһыллыбыт болдоохторго араас ыарыылартан быһылылары оноруохха наада. Куоска тыттан оһуугар тийэ аттаһын, тыһылары сэмэлэһин, истэрин үөҥү түһэри, куйукталары хоһоһун о.д.а. бараммат чэбдиһирдэр үлэлэри толоролор - улуус ветеринарнай сулууспатын үлэһиттэрэ.

Холубурга ааспыт сылы ылан көрүөбүн. Трихиниллез ыарыһыны 12 участкакка 802 төгүл бэрэбиэркэлээбиттэр. Араас ыарыыларга итиник бэрэбиэркэлэр кэмийтэн кэмийгэр утумнаахтык ытыллаллар. Билигин улууска быһыны-майгы (ветеринарнай сулууспа харарынан) үчүгэй, бигэ туруктаах. Урут өрдөөбүтэ тура сылдьыбыт сүөһү брүцеллеһа оччотооһу хаһаайыстыбаларга улахан охсууну, ноцооту онорбут. Санация үөһэ санация, бэрэбиэркэ үөһэ бэрэбиэркэ буолталаабыт. Сүөһү бөҕө кыргылыбыта. Хотоннор кытта уоттаммыттар. Отгон кэлиэ лейкоз ыарыы өрө турбута. Улууска 12 сиргэ баар буолбута быһаарыллыбыта. Итини кытта охсууну күн бүгүнүгэр дьирэ ытыллар. Өр сыллаах түбүктээх, уныуктаах үлэ түмүгэ кестөн эрэр. Ааспыт 2001 сылга Үөдэй уонна I Хомустаах нэһилиэккэ бу ыарыыттан босхолоһуулар. Билигин Модут эрэ хаалла. Управление начальнига этэринэн быйыл итин суох онорор, онон лейкозтан толору босхолоһор соруук турар.

(Бүтүтүтүн 3-с стр. көр)

Сахам сирэ XXI-с үйэҕэ

САҢА СПОРТИВНАЙ СААЛА

уонна С комитетын председателэ В.П. Шитик о.д.а. спортивной инвентардары, оборудованиелары туттардылар.

Бу дьоро күн гимназия

спортсменнэра, үн күүһүттэрэ, ырыаһыттары ыалдьыттары эвэрдэлээтилэр.

В. ВАСИЛЬЕВ

Тохсунньу 25 күнүгэр Нам с. Н.С. Охлопков аатынан гимназиятын спортивной саалатын аһыыга аналлаах бырааһынньыга буолан ааста.

«Сахам сирэ XXI-с үйэҕэ» бүтүн республикатаагы общественной-патриотической хамсааһыҥа киирсэн, гимназия коллектива уонна төрөппүттэр бэртээхэй спортивной сааланы бэйэлэрин күүстэринэн төлөбүрө суох ыларын устатыгар туган бүтэрдилэр. Спортивной саалага киирэр кэтэх аанга туора тардыллыбыт аалай лизэнтэни «Үтүө дьыала» ведомстволар икки ардыларынаагы республикатаагы сүрүннүүр дирекция директоры И.В. Бочкарев, Нам с. дьаһалтатын баһылыга Д.П. Корякин, гимназия директоры В.Н. Попов быһа кырыдылар.

Утары истинээр тардыллыбыт өгнөөх таҥастарга РФ, СР, гимназия былаахтара ыяммыттар. Кизин-куон, ыраас, сырдык спортивной сааланы толору үөрэнээччилэр, төрөппүттэр, учууталлар, ыгырылаах ыалдьыттар кэлбиттэр.

Үөрүүлээх церемония аһыллытыгар сахалыы таҥастаах алгысчыт (К.Н. Тихонов) тодус уол, аһыс кыыс арыалдыттаах киирэн аал уотун аһатта, алгыс тылларын эттэ.

Тутууга үлэлээбит учууталлар И.А. Сивцев, П.П. Гуляев, С.С. Кириллин, С.Г. Слепцов о.д.а. чистэниилэр. И.В. Бочкарев бастыһыгар анал знактары, махтал суруктары туттартаа. Кинилэр ортолоругар С.И. Чириков, В.Н. Попов, С.Г. Слепцов, И.А. Сивцев, Р.Е. Окороков, А.А. Федоров, А.В. Новгородов о.д.а. бааллар. Тутууга үгүс сырларын биэрбит С.Г. Слепцов, П.Н. Баишев, А.Р. Попов о.д.а. үөрэх министрствотун харчынан бириэмийэтин хаһаайыннарын буолдулар. Гимназия директоры В.Н. Поповка «Улуус бочуоттаах киһитэ» аат ингэрлиннэ. В.М. Бочкарев, А.С. Федоров улуус бочуоттаах грамотатынан наараадаланнылар. Төрөппүттэр В.В. Михайлов, И.К. Семенов, В.С. Гаврильев махтал суруктарынан бэлиэтэннилэр.

Ыалдьыттар тыа хаһаайыстыбатын уонна сортуопкатын министр бастакы солбуйааччы А.Н. Ядреев, Ил Түмэн депутата Г.Г. Местников, предприниматель С.В. Водовозов, СР ФК

**ЫТАҔАР ДА,
КЫРАҔАР ДА САТАММАТ**

Биһиги улууспут биллэр общественнай үлэһитэ, биир төһүү киһитиб Румянцев Тимофей Дмитриевич тохсунньу 17 чыыһылатыгар «Энсиэли» хаһыакка таһааттарбыт «Бастакы түһүмэх тугу көрдөрө?» ыстатыйатыгар санааларбын этэбин:

1. Кини суруйар: «Онон быбарбыт Россия Президентэ В.В. Путин Ыйааһынан, Россия Верховнай Суутун Уурааһынан, генеральной прокурор сөбүлэниин аһааһын курдук буолан таһыста» диир ээтиэт төрдүттөн сыһа. В.В. Путин Ыйаах да, Верховнай Суут Уураах да таһаарбатахтара. Генеральной прокурор Конституцияга 67-с ыстатыйатын тутуһунан эбээһинээ.

2. Бу 67-с ыстатыйаны уларыппакка М.Е. Николаевы быбарга кыттар быраабан быстыбарга диир Ил Түмэн депутаттарынан В.В. Филипповы, И.Д. Черовы, Ф.С. Тумусовы, Е.М. Ларионовы буруйдуура олох сыһа.

Дьингэр манна улуу держава сууллууттар соруйан сууту-сокуону мөлтөтөн араас ньыманан дойдуга баайын матайтаан аһаастык хоро таһыһыга байбыт араас чиновниктар, правительство, Президент аппараттарын сорох бөрүкүтэ суох үрдүк солоохторо мистэстэрин биэримээри, байбыт источниктары кистээри, нуруот дүүүлүгэр турумаары араначчылыр киһилэрин — Президент Николаевы — хаалларар сыалтан сокуоннаһа суох ньымалары туттан быбар демократическайдык барарын токурута сатаатылар. Оттон Президенттэ кандидаттар Президе-

дент Николаевы хайгыртан соло булбатылар. Мин биир көрсүһүүгэ тулуйа сатаан баран В.В. Филипповка эттим: «Бу эн, Президент мистэстэтин былдыһар киһи, утарсааччыгын тоһоһаа хайгыгытын, оччорго Николаевы талбакка, ким эийэхэ куоластыай?». Николаевы сыры аайы киригикэлиир, ардыгар нуруот талбыт Президентин сизри таһынан холуннарар, күлүү гынан арааһынайдык уруһуйдуур «Туймаада сагата» хаһыаты Филиппов: «Бөрүкүтэ суох, бульварнай хаһыат» - диир сырбатта.

3. М.Е. Николаев Сахагын сиригэр элбэти онордо. Ордук биһиэхэ — намнарга. Элбэти ахтыбакка туран, бири санатабын. Саха нуруота кизн туттар улуу киһитиб М.К. Аммосов аатын Саха университетигэр иһигэр биһиги, намнар, маннайгы Президентимитин хаһан да умнубаппытыгар эбээһинэстиир. Николаев республиканы салайарга сана эдэр дьоннор кэлиэхтээхтэр, диир сөпкө этэр. Николаев биэримээтэ ааста. Онон ытаһар да, кыраһар да наадата суох. Президент Николаев этэринин, илиини ньыппарынан баран «үлэлиэххэ, өссө төгүл үлэлиэххэ». Наммыт дьонно өйдөөбүттэрэ барытын... Маннайгы турга быбарга кытты быстар мөлтөх этэ. Соҕотох Хатырыктан 200 киһи куоластаабата, 85 киһи барыларын утарда. Бу тугуй? 300 кэригэ киһи 543 быбардааччыттан. Бу кэлин 10 сылга дьон олох аполитичнай (ээл-дээл) буолбуттарын, олоххо, инникигэ эрэллэрин сүтэрбиттэрин көрдөрөр. Соҕотох биер сийли-

гэр (1999 с. ахсынньыттан 2000 с. ахсынньытыгар диир) 6 киһи бэйэтигэр тийинэн, мөһөлтөн өллө. Арыгылааһын, табахтааһын, киһини кырбааһын, күлүгэ-эһээһин, нуруу туһунан этэ да барыллыбата. Бу олохтоох дьаһалта идеологическай үлэни мөлтөспүтүн көрдөрөр.

Бүтэһик, иккис турга Тумусов Ф.С. иһин 76,41% куоластан, республика үрдүнэн иккис буолан намнар биер сөмүлөһуулаахтары көрдөрөн, Президент бу күһүн «сөмүлөһуугүт суох» диир хомойбут санаатын сайа оҕустулар.

4. Румянцев Т.Д. бэйэтин депутаттын Ларионов Е.М. Президент киин сиринэн үксэн төлкөбүтүн түөрэ үктээтэ, дьырабытын тизэр тэптэ диир олус өһүөннээхтик санарда. Хааннаах (1937-38 сс.) репрессиялар ааспыттара 65 сыл буолла, бу кэмгэ партийнай-номенклатурнай бюрократическай аппарат салалта үрдүкү эшелонутар (обком, совмин) Намтан биер да киһини таһаарбата. Арай кэлин 5-6 сылга демократическай быбарбар буолан Ядрев А.Н., Дьяконов А.Н. таһаардыбыт, ону да улууспут эрэ таһымынан, арыс айдаанынан, мөккүөр бөһөнөн, эт-тири баранан. Бэйэ кадрыгар болгомтото суох буолуу, сэнээһин, тутасхыты — бөрүкүтэ суох кестүү. Манник түөлбө дьон (нуруот) кэскилэ суоһун, эстэрин история кэрэһэллэр. Егор Михайлович олус сэмэй, боростуой, эдэр эрдэйттан салайар талааннаах, олус принципальнай киһи. Биер сүрүн хаачыстыбатынан эмоциянан буолбакка, дьон этэринэн буолбакка, эт мэйиитинэн толкуйдаан бопуруоһу ыйааһын мэнэмээнигэр туруоран лоп-бааччы, дьону ылыннарар гына быһаарара буолар.

Үлэтин да чэрчитинэн араас сүүлүктэри, түөкүттэри эһин,

араас харага преступнай элементтери, карьеристары, олус диир сибээстээх күлүгэ кестөн эрэр мафиознай бөлөхтөрү кытта охсуһууга барыта былаас үрдүкү органыгар кэлэн түмүллэрэ, быһаарыллыбакка хаалара — бу барыта төһөлөөх күчүмэһэйдэри туоруурга күһэйиллэрэ буолуой? Сэниэ-сэбэс эстэр, Һиэрэбэ тулуйбат күүрээһинээх өй үлэтэ буолуохтаах. Бу кэмгэ охсуһууга

күүржэтиини, күүс, көмө ылар биһиги, киһи дьонно, буолуохтаахпыт. 1960 с. саас улуу Пушкун «Памятник» диир хоһоонун 8-ка үөрэнэр уолум чабылхайдык аахпытга өйүттэн тахсыба.

«...Хвалу и венче приемли равнодушно И не оспаривай гаупца».

Иван СИВЦЕВ.
Хатырык

**БЫЫБАР БҮТТЭ...
БЫЫБАР САЛБАНАР**

Дьэ, онон быбар иккис түһүмэһин түмүгүнэн тыа сирин 10 улуусу улуустарга Федот Тумусов программатын ордон куоластарыг киниэхэ биэрдилар. Олтиһигэр 9 улууска 70-81% бэрллибит. Улахан өйөөһүн. Республика Президентин ааспыт быбардарыгар тыа дьонно манник күүскэ биер да кандидаты өйөөбөтөхтөрө. Ол да буоллар Вячеслав Штыров элбэх куолаһы ылла, муока буолла. Бэчээккэ тахсыбыт улуустарынан, куораттарынан куоластааһын бырыһаанын ырытан көрдөххө манник өбүт: В. Штырову бизе куорат дьонно-сэргэтэ күүскэ өйөөбүттэр. Ол курдук Нерюнгри - 81,8%, Мирэй - 93%, Алдан - 81,5%, Ленскэй - 88,7% уонна Дьоккуускай - 63%.

Итэриһинэйэ диир Саха сирин историятыгар бийылгы курдук куораттар көхтөөхтүк кыттан манник үрдүк бырыһааны биэрбиттэрэ суоһа. Билигин куораттарга Саха сирин нэһиликэһинэн 60%-на олоһоро биллэр, ол таһыда. Маны таһынан ааспыт быбардар аһары кирдээхтик барбыттара кестөн турар суол.

Биер суолу куолаһан балиэтээтэххэ республикабыт үрдүкү салайар аппарата улуустары, нэһиликэлэри күһэтэ кэригэ сылдьан Штыров иһин дьонно агитациялаатылар. Онон киһилэр сага Президенттэ улуустартан, куораттартан 54000 киһи куолаһы Штыровка хомуйан биэрдилар дииһэхэ сеп. Чопчулаан эттэххэ билигин ханник баһарар улууска, куоракка дьаһалта, аһын сүһүөх салайар аппарат улаханньын кырадьын 20-чэ %-ны ылар.

Ити этэр 54000 киһи Тумусовка куоластаабыттара буоллар киһи 201000 куолаһы, Штыров 198000 куолаһы ылан хартыһа төрдүттөн уларыһа эбит. Онон сага Президент, правительство сага састааба маны учуоттаан Федот Тумусов программата республикага, тыа улуустарыгар өйөмүтүн ураты болгоһотуу ыла сеп буолуо. Тоһо дииртэ, куораттарга үгүс быстах, кала-бара сылдьар дьон олоһор, куораттары тыа сирэ аһатар. Оттон тыа киһитэ олоһор сириттэн хаһа да хамсаабат, Сахабыт сирин төрүт олохтоох нэһиликэһэтэ буолар. Маны үрдүкү салалта умнумуон наада.

В. НИКОЛАЕВ, К. ЕРЕМЕЕВ, А. ПРОКОПЬЕВ,
I Холустаат

**(Салгыта.
Иһини хаһыат 9, 10-с №-гэр көр)**

Бырабасылаабыһа итэһэллэрэ арыгыны боппотторун уонна покаяниега тирэврэллэрин эһинник иһэн, киһи быраабан кэһингэ туһанааччылар элбэхтэр. Хас да сыллааһыта «Труд» хаһыакка түбөһэ түһэн аахпытым, эрэкитирилэр (таһааньыттар) харага үлэһитигэр баралларыгар аҕабыгынан былаастабын гынаараллар уонна киһини халаан, өлөрөн кэлэн баран, покаяние оғостон, аһыһыны оғорбуттарыттан ыраастаналлар эбит. Итэһэйэр буолан, итинник оғостор буоллактара. Кэһини түбөһэнэр, силиэстийэ көрдөрүүтүнэн ол «аҕабыт» таһара үлэһитин таһааньын кэтэи, сымыйанан «аҕабыт» буолан, үп киллэринэр киһи эбит.

Сэригэ былыр-былыргыттан Абааһы аһын — арыгыны иһэрдэллэр. Итирбит киһиэхэ муора тобуһунан, халлаан хабарыһынан буола түһэр, өлөрөрүттөн өһөрөрүттэн чаһыйбат. Үйэлэр тухары судаарыстыбалар баһылыктара, балиитиктэр уонна наас-сыһаһыттар сэриини итэһэлэ сизэн, күөттэи калыһар. Сир үрдүгэр итэһэлтэн ордук киһиэхэ кытаанахтык дьайар күүс суох. Ону туһанан эрдэхтэр. Ол иһин билигин сэригэ сылдьар сэриһиттэри омугуттан тутулууга суох төһүү оғостор итэһэллэригэр киллэрэллэр. Баликэлэригэр кэтэ сылдьалларын тэлэбиэсэргэ да көрөрүт буолуо. Былыргыттан Кириэтиэс итэһэллээх сэриһиттэр бэйэлэрин Кириэтиэс сэриһиттэринэн аарыналлар эбит. Холобур, нуучча сирин улуу сибэтиэйэ Сергей Радонежская Дмитрий Донской хорсуһууну кыйыһыга-хотууга алҕабыт (благословенный гимн) эбит. Буолка таһааратын үлэһит (полевые церкви) Петр 1 олохтообут. «Он понимал, что без веры воевать трудно, нужна идея, за которую солдат может отдать свою жизнь», — диир эһит Николай Святитель хараамын үлэһитэ Бырабасылаабыһа таһааратын дьэһитин протоирейэ Александр Сычев.

Дьэ, ити курдук былыр-былыргыттан киһи аһаһыт үлэһитин араараан уонна итэһэллэ сизэн, утарыта туруоруу баар эбит. Аһы итэһэллэ киһити сэриһит өллөһүлэ, кута ырайга олоһор дэнэр эбит. Сэбиэ-

кэй Соһууска итэһэллэри тэпсэн баран, балиитиктэр сии биер киһи аһаһыт араас блоктарга, лааһырдарга арааран, утарыта туруорбуттара. Ити курдук былыр-былыргыттан судаарыстыбаны салайар балиитиктэр итэһэлэ судаарыстыбаны салайыһа төһүү оғостоллор. Ол иһин судаарыстыба үрдүнэн биер итэһэлэ сонгууллар.

Үйэ тухары сэрии нуруоту түмэр уонна биердиһилээн дьону баһытар албас буолан кэллэ. Өлөрүү-өһөрүү сэби оғорууга олус элбэх учуонай, үлэһит илии үлэһит. Сэбиэскэй Соһуус, билигин Арасыһыа, сэрии сэби аан дойдуга атыылааһына кимиэхэ да иһилэрин биэрэ иликтэр. Онон киһигири буоллубут. Борис Ельцин Калашников аптаматын төүрт сүүстэн таһа сиргэ атылыһыт диир кизн туттубута, Килиһиттэнгэ элбөх боеголовакалааһынан кизиптээбит. Аптамаат оғорбут Калашников: «Мин тэриһиин наасыйалар иһки ардыларыгар охсуһууга аһаан оғорботоһум. Мин дойдум көмүскэлтигэр аһаан оғорбутум (дья защити родных рубежей)», — диир Арасыһыа үрдүнэн улаханньык чизтээбиттигэр этэн турар.

Сэрии сэлтэрэ киһини өлөрөгө аһаан оғоруулар буоллактара дии. Киһини хайдах баһарар өлөрүү — киһи быраабан мулутуурдук кэһини буолар. Танара ыйааһынан ол барыта иэстэбиллээх. Атыылаабыт сэриитиб сэлтэрэ тутунан диилийэн таһсалара билиһит. Билигин аан дойдуга судаарыстыбаларын баһылыктара бары үрдүк итэһэллээх курдуктар. Ол эрэри ити «хараһы баһыһы» курдук Элбэти эппэккээрэ, XX-с үйэһэ Эмиэриэх аан дойдуга балииссийэтэ буола сатааһына, чэһинээргэ бандыыттары өлөрөбүт диир, хайдах эрэ бүтүн нуруоту, өстөөх курдук көрөн, сэриини киллэриин содула көрдөрөр. Борис Ельцин бириэдиһинэн иһкиһин таллыларыгар чэһинээргэ сэриини киллэриин улахан алҕаһын диир билиһэн турар.

Ити курдук балиитиктэр билигин эрэ буолбатах, уруккуттан өстөөхтөрү, тэрэриэстэри оноролор. Дьону кымньылаан. Итэһэлэ тоһуу оғостон, элбэх омук уулуһутун хамсааталлар. Ол омуктара

үгүстэрэ дьадагы уонна кыра, кыаһа суох омуктар, үйэлэрин тухары улахан уонна баай омук батталын көрбүт, этэригэр-хаһыһыгар баар утарыһаһар инстиһинээрэ уһуктубут дьон. Ити диики омуктар өйдөөх (мындыр) өстөрүн хоһоно баар. Ол биердиһилээн дьонго, судаарыстыбага даһаны сыһааннаах: «Доһордоһууг бүтэй быатын быһыма. Салдаһааһына,

эйэлээх миһсийэни ыһтар Арасыһыа саллааттарын туһунан «В горчей точке» диир балаһа баар.

Билигин арыгы айбардаабыт кэмигэр сир киһиэхэ ытаһа курдук. Оһо да суох Аһа дойдуга Улуу сэриитин кэһиттэн арыгыны иһини аһытаасыйыта уора-көстө уһыуқтаахтык барыта. Билигин тэлэбиэсэри көрдөххө, төрүт сир-туом (култуура) биер бастык көрүнүй,

түмүк үөскүү, ол эргиттэххинэ, тарбаххар кэлэн иһиэ туруо», — диир киһилэри кыһыһаабакка эрэ, хата көмөлөһөн, үөрэтэн, биер үтүө санааһа киллэриэх баар этэ. Ол сэрии оғорор ороскуотунааһар быдан кыра ороскуот уонна үтүө миһсийэ буолуох этэ.

Танара уонна дьон махтала Аан дойдуга дьонун сирдээх майгынан биергэ иллээхтик байан-тайан олоһорго түмүү этэ. Холобур, биһиэхэ Чэһинээни чөлүгэр түһэрэргэ төһөлөөх нуруот үбэ барыһа уонна кэлэр көлүөнэтин ырай олоһор олоһтоххона эрэ, «хааннаах иэстээ биллэрэ» сыһыа утарыһа буолуо. Лааһырдарга хайдыһыны ыһпыһытын билигин даһаны илдээ сылдьар буоламмыт НАТО-ға кирибэт быһыһылаахпыт. Дьингэн НАТО-ға кириэн, субэһэн аан дойдуга тэрэриэстэри ыһыһар кыттыгастаах күүс оғостуох баар этэ, буолар буолтун кэһиэ хайһаһыа.

Кириэтиэс итэһэлтигэр «не убий ближнего» диир баар. Тоһо эрэ «не убий человека» диир буолбатах. Аһы бу итэһэлтэ арыгы бобуллубат. Киһини, омуту итэһэлтигэр арааран, эрэ туруоруу, онно арыгыны, норкуоту туһаны баарын тухары өлөрүү, сэрии тохтоу суоһа. 1999 сии олунһууттар «АиФ» 8 №-гэр: «Недаром в народе говорят, пока русские пьют, они непобедимы», — диир суруйуу баар. Бу Балкаһиға

салаатын курдук кестөр буолбут. Кизнэ аһыны водка, самогон, горилка уу курдук иһиллэрин көрдөрөллөр. Арбаан-арбаан олоһо киридэхтэрэ дии. Аһы эмиз «АиФ-ка» бийыл 36 №-гэ «Алкоголики попали в рай» диир төһөлөөх Виктория Виноградова ыстатыйатын таһаарыттар. Першино диир сэлэһинээр уон күн иһигэр Алексей Голубев диир пиэрмэр биер селлаахтарыгар, 30 киһиэхэ, арыгыга дьаһты куһан иһэрдэн, тыһыһаһыгар турбут. Туга билиммит уонна бэйэтин олох буруйдаһыһан аарымат, хата төттөрүтүн үтүөнү оғорбут курдук, манник аһаарыт: «Зачем им жить. Все равно в ад попадут! А говорят, убийственные в ад не попадают. В каждой семье по двое-трое детей, так родители их сизмалыһта сипаивают. От той смеси, которую и добавлял в водку, сердечная недостаточность возникает от половины рюмки.» Дьаатын оғорор кистэһэн иһээтэх: «...сказал только, что не один его знает, так что пусть боится грешные першино его последователей. А еще сказал, что сам он в ад ни за что не попадает, поскольку хотел уберечь от сил зла непашине еще души», — диир суруллубут. Бу эмиз итэһэл дьайыһыта.

Манник итэһэл дьонго үтүөнү оғоруохтаах дьайыһытын бэйэтэ утарар курдук. Тусх да диир, ары-

гыны боппот итэһэл дьон-аймакха туһата кыра. Арыгы (киһи эмиз норкуотук) аан дойдуга үрдүнэн бары түктэриини барытын оғосторон эрдэ дии. Дьинти дии, өлөрүллүбүт киһи кута ырайга барар диир. Оччоро өлөрүү ол киһиэхэ үтүөнү оғоруу курдук буолан таһаар.

Арыгы содулуһан олус элбэх өлөрсүү, өлөрүү таһар. Элбэхтэн чуғастыы бийыл кулун тутарга Бүлүү суолугар киһи куйахата күүрэр быһыһытын ылан көрүтүөн. Бу алдырхайы оғоруу иһи-биһлэр (саха дьонно) сорууһан, иһки бытыһыка бутуканы иһэн баран, түөрт киһини ымыр да гынан көрбөккө, ытыһалаан өлөрбүттэр уонна харчыларын, малларын ылбыттар. Бу сор суоллаабыт дьонноро киһилэргэ туох да буруй оғоротох баркэ биллэр дьонноро эбиттэр. Өлөрүүхүттэр арыгы испэтэх буоллуннар, баһар манник кэбилиһиэ суох этилэр.

Эмиз арыһах хонуктаарыта Мэнэ-Хаһаласка иһки эдэр киһи эмиз арыһылаан баран, биер дойдулаахтарын бизе киһини кырбаан өлөрбүттэри туһунан иһитим. Эмиз саһалар. Арыгыны иһини утарар, олус сирдээх төрүт итэһэлит — Айы итэһэлэ аһыһа ахтылыһыбакка, итинниһкэ тизрдэн эрдэһэ. Айы итэһэлтигэр киһини өлөрүү үтүөнү оғоруу курдук буолбатах, өлөрбүт киһинин сүгэ сылдьар.

Саха төрүт итэһэлтигэр биһиги арһаһыттан тэһиннээх Күн Айы аһаһытара буоллаһыт дии. Ону диир бөлөсүөпүйэлээх олонгобут тыһыгар көрөбүт: «Арһаһыттан тэһиннээх, аһыһыгас санаалаах Айы-хаан аһаһытара. Көхсүттэн тэһиннээх, көмүскэ сүрэхтөөх Күн-Айы удыурдара» - диир этилэр. Биһиги үөһэттэн салайар Таһаарыт үтүөр үөрэтэри туһууга. Биһиги олонгобутугар Орто дойдуга, Айы аһаһыттан бухатырдарга киһи-аймак кыр өстөөһүн — Абааһыны, ол аата өлүүнү утары охсуһаллар, кыһааллар. Нуучча быһыһыттыгар (билиһиттыгар) аһын биис дьонноро охсуһан кыһыһы туойуулар. Итилар тэгнээһин көрөн, миһ олонго тыһыһыка сыллааһыта, кырыгэ үйэтин саһана үөскээбэтэх, кэһини хоту кэлэн баран, тардаммыт айыһыны дуу диих санаам калэр.

Оһо сылдьан истибит олонго-

Тэрилтэ — салайааччытынан ОЛОХ УЙГУТУН ОНГОРСОЛЛОР

*(Бүтүттэ.
Иннин 1-кы стр. көр)*

Араас чинчийи үлэлэрин ытарга анаан виварий диэн ааттаах хотонноохтор. Сахалыы малтачы кыыл хотону диэххэ сөп эбит. Бу виварийдарыгар хороулуктары, үрүн кутуйахтары, тыһылаах атыыр барааны иитэн туруораллар. Хотоннорун иккис анарыгар (капитальной эркиннээх, туспа ааннаах) сүһүрдүлүн баран чинчийигэ туруорулллубут кыылар бааллар. Кэлэр өттүгэр виварийдарын кэпэтэр, ошон чинчийэр үлэни өссө далааһыныыр былааннаахтарын туһунан Николай Егорович кэпсир.

— Кэлин сылларга, диір кини, дьэи көргөн экономикатын бөдөрөтөр национальной политика ытыллар буолуобуттан ыла республика тас өттүттэн араас харамайдар, кынаттаах бийин уустара хото киллэрлэр буолулар. Россия кини уобаластарыттан айаанаан кэлэр буоланнар итилэр биһиэхэ олус көтөхтөр, араас ыарыылары көбөн кэлэлэр. Надиалэни быһа сөптөөх усулбууйата суох айаанааһын туох үчүгүйдөөх буолуой. Ангардас ааспыт сылга 230 боросуонак, 5582 кынаттаахтар коньүвүн өллүлэр. Куттанарбыт баар - сыстыганнаах, улахан содуллаах ыарыылары улуу иһигэр киллэрэхтэрэ диэн. Ошон түргэник ситэр салааны сайыннарынан сибээстээн ытыллар дьаһаллар дьиксиниэрэлиэхтэр, төһө да биһиэхэ быһаччы ноцооу адалбаллар түбүктээхтэр, итилэр коньүвүн өлүүлэрэ бийиги рейтингитин намтаталлар, оттон нэһилэниэ быһаччы ноцоокко тэбиллэр.

Николай Егорович сөпкө этэр. Холобур, улууска 552 перепелка

(кини сыммытынан былыр ыраахтаарылар аһылыктаналара үһү) аһылыгына диэн управлениета отчуоттабыттар. Оттон билигин төһөгө тыһылаах биллибэт, сүүтүк саа сымьыттарынан хас ыал тото-хана аһаан, байан-тайан олороро буолла? Тус бэйэм саарбахтыбын. Хата, кредиткэ хабалар киирдилэр ини.

Тэлгэһэ иһинээри харамайдары көрүүнэн-истиинэн эрэ мунгурдаматтар. Ветеринарнай сулууспа үлэһиттэрин тустарынан итинник саныыр олус тутах буолуо. Айытра кыылларын, көтөрдөрүн, балыктарын өрүү кэтээн көрөллөр, иһиэ гымматахха ыарахан тыһылаах сыстыганнаах ыарыылар киһилэри сүөһүлэри сугуйан биірде өрө сүүрэн кэбиһэхтэрин сөп. Онто да суох ым-тым олорор дьоннор итинник түбэлтэри эдэйдэхпит ол дии! Ветеринардар бийиги күннээри

олохпутун араагаччылыр, ошон биһиэхэ үтүөнү онгорор эбээһинээтээхтэрин өйдүөх тустаахпыт уонна кыах баарынан кинилэргэ өйбүд, тирэх, көмө онгорорго кыһалыхтаахпыт.

Управление үлэти итинэн эрэ мунгурдамат. Ол курдук улууска баар бары маһаһынар, ырынактары, остолобойдары, үүтү тутар уонна астыыр тэрилтэлэри, сыахтары, булуустары, хранилищеларынан ветучаастактар сибээдиссэйдэрэ буолаллар. Холобур, идэһэ сүөһүтүн атылылаан харчыга эргитэн баалаах киһи улуус иһигэр батарар буоллаһына туспа, куоракка киллэрэр түбэлтэтигэр атын формалардаах докумуоннары ылыах тустаах.

Н.Е. Архипов идэтин үчүгүйдик баһылырын быһытынан эрэ тэрилтэтин табыгастаахтык салайар буолбатах. Киһи, инники этэн аһабытым курдук, сүрдээх хаһаайыстыбаньык салайааччы. Урукку сылларга ветстанция объектара тымныларынан аатыраллара. Село ититэр ситимигэр холбоон эрэй-кыһалда, сор-мунг, тонгуу-хатыы бөвөнү көрсөдлөрө. Ветеринарнай сулууспа республикатаары үрдүкү салалтатын уонна улуус оччоогооу баһылыга А.Н. Ядреев көмөлөрүнэн уонна өйбүллэринэн ититэр ситими уопсайтан арааран туспа онгорорго быһаарылыбыта. Гаһынан оттуллар туспа котельнай тутуулан үлэр киллэриллээтүн ыла дьэ сылаас дьэбээ-уокка олорон киһилии үлэһиэр буолулар. Урут мин бу тэрилтэ хаста да сылдьан турардаахпын. Очколорго дьэ иһигэр киһи тыһыла бурданнас буолара, бэйэм да тонгуу киһи буолан истээх сөммүн устубатахпын уонна манна үлэһиэр дьахталлары аһына санаабышпын бэркэ өйдүүбүн. Оттон билигин адыас атын көстүү. Дьэ-уот сырдык, ыраас, кылаабынайа - ичигэ, сылаас. Маньык усулуобуйаны тэрийэргэ Николай Егорович туруорсан 1999 с. 350 тыһ. солк., 2000 с. 231 тыһ. солк. үп булулубут уонна туһага туруорулубут. Ити кэмгэ өссө виварий тутулубут, 4 компьютер булулубут, тэрилтэ объекттарыгар электроннай сигнализация туруорулубут, тутулубут кирдээх уу үргүлдүү түһэр усулуобуйага оҥоһулубут. Ааспыт сылга гаражтарыгар капиталнай өрөмүөнү ыһыттар, эркиннэрин түннүгэр диэри көтүрөн акылааттары уларыттылар. Урукку котельнайы көтүрөн бөвөн-сыһыһын көһөрбүттэр, хаарбах тутуулары, күрүүнү-хаһааны ыраастабыттар, ошон кэлэр өттүгэр аптека тутарга мизэстэ булуммуттар. Мань таһынан управление территориятын эр-

ынан ветучаастактар сибээдиссэйдэрэ буолаллар. Холобур, идэһэ сүөһүтүн атылылаан харчыга эргитэн баалаах киһи улуус иһигэр батарар буоллаһына туспа, куоракка киллэрэр түбэлтэтигэр атын формалардаах докумуоннары ылыах тустаах.

Н.Е. Архипов идэтин үчүгүйдик баһылырын быһытынан эрэ тэрилтэтин табыгастаахтык салайар буолбатах. Киһи, инники этэн аһабытым курдук, сүрдээх хаһаайыстыбаньык салайааччы. Урукку сылларга ветстанция объектара тымныларынан аатыраллара. Село ититэр ситимигэр холбоон эрэй-кыһалда, сор-мунг, тонгуу-хатыы бөвөнү көрсөдлөрө. Ветеринарнай сулууспа республикатаары үрдүкү салалтатын уонна улуус оччоогооу баһылыга А.Н. Ядреев көмөлөрүнэн уонна өйбүллэринэн ититэр ситими уопсайтан арааран туспа онгорорго быһаарылыбыта. Гаһынан оттуллар туспа котельнай тутуулан үлэр киллэриллээтүн ыла дьэ сылаас дьэбээ-уокка олорон киһилии үлэһиэр буолулар. Урут мин бу тэрилтэ хаста да сылдьан турардаахпын. Очколорго дьэ иһигэр киһи тыһыла бурданнас буолара, бэйэм да тонгуу киһи буолан истээх сөммүн устубатахпын уонна манна үлэһиэр дьахталлары аһына санаабышпын бэркэ өйдүүбүн. Оттон билигин адыас атын көстүү. Дьэ-уот сырдык, ыраас, кылаабынайа - ичигэ, сылаас. Маньык усулуобуйаны тэрийэргэ Николай Егорович туруорсан 1999 с. 350 тыһ. солк., 2000 с. 231 тыһ. солк. үп булулубут уонна туһага туруорулубут. Ити кэмгэ өссө виварий тутулубут, 4 компьютер булулубут, тэрилтэ объекттарыгар электроннай сигнализация туруорулубут, тутулубут кирдээх уу үргүлдүү түһэр усулуобуйага оҥоһулубут. Ааспыт сылга гаражтарыгар капиталнай өрөмүөнү ыһыттар, эркиннэрин түннүгэр диэри көтүрөн акылааттары уларыттылар. Урукку котельнайы көтүрөн бөвөн-сыһыһын көһөрбүттэр, хаарбах тутуулары, күрүүнү-хаһааны ыраастабыттар, ошон кэлэр өттүгэр аптека тутарга мизэстэ булуммуттар. Мань таһынан управление территориятын эр-

гичи олбуордааһын үлэти сағаламьыт. Бу үлэлэргэ ааспыт сылга 270 тыһ. солк. ороскуоттамыт.

Нэһилиэниньэри оҥоһуулар өчөөлөртөн сылга ортотугар 300-400 тыһ. солк. киирэр эбит. Ити сүрүннээн эми атылылаһыга туттулар.

Тэрилтэ үлэһиттэре сүүнү үлэлэрин тас өттүнэн эмтээх оттору хомуйан бэйэлэрэ эмп онороллор. Ааспыт сылга 365 литр эмп оҥоһулубут.

Тэрилтэ профкомун Мария Егорова Федорова салайар. Профком үлэһиттэр интэриэстэрин көмүскээһингэ, ыарахан олохтоох кыалларга көмөнү онорууга кыага баарынан көмөлөһөр. Быйылгы Сага дьылга тэрилтэ үлэһиттэрин оҥорулар бэлэх онгорорго управление 12 тыһ. солк. харчыны биэрэн көмөлөспүт.

Тэрилтэ урукку өттүгэр таһаарылаахтык үлэлэбит билигин наставник ветеринар Елена Семеновна Габышева, Варвара Антоновна Никанорова, Любовь Алексеевна Никитина, Ксения Семеновна Гуляева, Акулина Афанасьевна Попова о.д.а. сибээстэрин басыттар. Мань төгэ тэрилтэ бастын үлэһиттэрэ М.И. Олесова - ветеринарнай-санитарнай экспертиза отделын сибээдиссэйдэ, А.И. Протопопова сыстыганнаах ыарыылар отделларын сибээдиссэйдэ, Е.И. Николаева сыстыгана суох ыарыылар отделларын сиб. К.Я. Оконешникова серология отделын сиб. о.д.а. тэрилтэ үлэтин салайылыга төһүү күһүнүн буолулар.

Н.Е. Архипов салайааччылаах улуус ветеринарнай управлениета дьэ итинник үлэлээн-хамсаан олорор. Киһи ааспыт сылларгы үлэтин отчуотун республикага аан бастакынан көмүскээн таарыта, атыттар иннилеригэр түстэ. Отчуоттара даһаны ботугчу, баара-суога 152 страницалаах. Бу отчуот хас биірдии сыппарата тэрилтэ бары үлэһиттэрин күөстэринэн толоруллубут үлэлэр буолулар. Бийиги күннээри олохпутун араагаччылыр, үйгүбүтүн уһансар ветеринарнай үлэһиттэргэ этэнгэ буолууну, айымнылаах үлэни баһарабыт.

Григорий ЭВЕРСТОВ

бор саха бухатыыра (холонон көрөн эбитэ дуу) Абааһы бухатыырын кытта охсубуон иннинэ буоллаҕа буолуо тонус бухатыырын охсубуон кыайар.

Олонхо кыргыс сағана айылылыгыта буоллар, итиник сылыктаахтаха, эмизэ атын ааттаах-суулаах биистэри кытта охсубуон этэ, Айыы бухатыыра. Бағар бийиги дьон-аймакка барытыгар үтүөнү төхсөйөр маннайгы кыргыс сағанаағы көрүнгө сурукпутун-бичикпитин кытта сүппүтэ буолуо. Ону үс биис сағалартан ордук сытыарылар-сымнағастара, кыргыстан эсти эрэ тахсарын, ил, үлэ эрэ омугу омук дэтиэхтэрин дириг өйүнэн билбит, үлэһит бардэ Элэйи эһэбит ол тыһынычэ сыллаахтан силлээтээх олонхобутун илдэ кэлэн, Дьөгөгөй ортун кымыһын саға дойдутугар ыһан күдээритэн алғаабыт, оһуохай-эһиэһэй үтүсүүтүн сағалаан, илүлэ холобурун көрдөрбүт, урукку олонхобутун үйэлээх эһиэн түстээри уларытан, итэҕэлгэ сыһыаран, оллоонсоон олорон олонхолообутуа буоларай?

Саға Айыытын итэҕэл арыгыны Абааһы киһини өрүк-төрүк сырыттарына, олоду оҕдолуттарыары уонна эмизэ үйэтин монгуу илгити өлөрөрү айбыт аһа диэн утарар. Аан дойдуга арыгыны бөбөр итэҕэллээх омуктар элбэхтэр. Көһнөрү дьон ол сырдаттылыбат буолан, ааньыа билбөспит. Айыыбыт итэҕэл былыр олордон ситимнээх буолуо. Ол иһин саға арыгы истэринэ, этэ-сиинэ тулуйбут. Ити Таңара сэмэлиир быһыта. Оттон аһары баран иһээчи буоллаһына, Таңара кырыһыгар киирэр. Таңара мунутуур улахан кырыһыа: силлээн баран Абааһыга биэри. Ол иһин бардыҕо «таңара накааһа (сэмэтэ), таңара кырыһыа» диэн өйдөбүллэр бааллар. Оччоҕу Абааһы бэйэтин алыптаах, алдыатылаах, алдыарыгылаах, аймадтаннаах, алдыархайдаах аһын аһынан биэрэн, албэх түктэри содулу онгорторон, үөрэр-көтөр уонна бу киһини кэмни иннинэ наар кулут онгостон баран, сиэн кэбинэр, кэлэр ыччатын эмизэ кадэрти кэмэлдилинэр, эрэйтэ тэбэр, кылгас үйэллэр.

Абааһы өлөрөн киһи этин сизэбэт, киһи кутун (дууһатын) сиір. Абааһыларынан айылылыбыт «арыгы ас» — абааһы сохсото, абааһы

обочото. Мөлтөх уйулгулаах киһи сағаан куоппат. Учуонайдар чинчийилэринэн арыгыһыт киһи чөл этин-сиинин харысхала, хаҕа (аурта) алдыанар үһү. Ону киһи тулаһыр дьонтон ылан оһорунар, бампырга (вампирга) кубулуйар дьэбиттэр. Бийиги Айылбаттан ситимнээх төрүт итэҕэлит арыгыны иһини бөбөр сиірээх эбит.

Арыгы иһинитин ханьык да арыгыны бөбөр, испэт киһини нағараадалыр уураахтар, чэбдик ологу агытаассыһаһыт тэрээһиннэр тохтоуохтара суога. Итэҕэрин барытын баран турарбыт. Кинилэр быстах кэмнээри харах баайыылары. Арыгыны иһэри Айыы итэҕэлин курдук, арыгыны иһини утарар итэҕэли ыһылыгы эрэ тохтоуоҕа. Ону эмизэ дьон-аймак олорон кэлбит олохторо, цивилизация көрдөрөр. Чэ, итин итээн туран, маннайгы аралдыгытары арыгы содулуун туһунан сыанката суруйуу...

АРЫГЫ

АЛДЫАТЫЫТА

(Күлүр-алэк сыанката)

- Оһоһуур дьоно:
Оһоһуор — сэмээх кырдыҕа.
Октя — 40 саастаах.
Маһа — 40 саастаах.
Ваһа — орто саастаах.
Сеня — истилээгэ, олох эдэр.

Кэрэ айылгалаах тыа сағата. Ваһа уонна Сеня тыа сағатынан аһаан иһэллэр. Ваһа сизэксэзэ икки водка тутуурдаах. Илиитэ салгалаас буолан, охсубуон кылыргылаа.

Ваһа: Хайа, бу астарбыт остуолга тийбэккэ эрэ, бэйэлэригэр тийинээри гыннылар буолбаат. Хага, биірдерин оройун долбани гынан баран, аадырыстаах мизэстигэр отправи гыммаппыт ду?

Сеня: Подожди. Почти пришли. Остуолбут оол көстөр. Скоро опроқиём...

Ваһалаах Сеня кылырбаан аһаллар. Тыа сағатыгар оһоһуор кыл сөрүү кыбыныһылаах кэлэр. Уолаттар барыты сирдэрин диэки чарачыланан көрөр.

Оһоһуор: Оо, муннаахтар эмизэ кэлбиттэр. Олох сойуппака арыгылыыр сир оғостубуттар буолбат ду. Бу мин төрөөбүт буорум, элбэх

сыл дьоллоохтук сайылаабыт өтөбүм.

Кырдыаммын уонна оғолорум, сиэнэрим ыһыгараллара бэрдиттэн араас куораттарынан кэрийээн уон сыл буолан баран, дойдубун ахтаммын икки хонуктаарыта кэлбитим. Өтөбүм онно да суох буолбут. Арыгыһыттар уоту ыһтан, кул-көмөр онорбуттар. Саас ыургунун бөҕө тыллар дьизем кэһинээри халдыаһыга арыгылыыр остуол туруорбуттар, бытыылка, сыгарыата хаата, төрдүтэһэ, араас кумаары, бөх-сыһыс бөҕө ыһылыбыт.

Бэҕэһэ күнү быһа оһу ыраастаабытым, хомуйан көмпүтүм. Бүтүн остуолларын, олохторун гыһахтаах этим. Бээ, бүтөн барыһагыгар диэри ағам хаампыт, оғолорум оһоһуобут сирдэригэр сытан, сиһыһаа түһүөххэ, сирбиттэн күүстэ-уохта ыһыахха. Баран сэмээлээтэхпинэ, кырдыағас дьэхтэрэ суога — кырбаан да кэбиһиэхтэрэ. Абааһы аһын уахтаһаннар аһыһыны-хараны билдирээт буолтар.

Оһоһуор сөрүөтүн тэлээп сытар. Октя голуочук сыкыттанан киирэр. Кэмпиттэн Маһа экирэтэн кэлэр.

Маһа: Октя, тохтоо, ханна бардыҕ?

Октя: Төҕө экирэттин, актыбыһыска!

Маһа: Улахан наада баар.

Октя: Наадаланыма хайаама, Президентит саға эстээри гыһна диэн, уураах таһаарбыт үһү. Үс оғолоох холостуой даамаға республиканскай үрдүк хамнас төлөнөр уонна пенсияға түөрт уон сааһыгар барыахтаах үһү. Хамнаһа пенсиятын таһынан төлөнөр үһү. Оччоҕу үһүс оғобун төрөтөт, эһил бөчүөттөөх отдыһа барабын, министири хамнаһын ылабын, байан, барыһына буолабын. Ыксыахха наада. Ол иһин түргэник, бүтүн оғо онотороору, бағар, эдэр киһи кыахтаара дуу дьизимин истилээгэ Сеняны экирэтэн кэллим. Чэ, улахан наадаҕын этэ оғус уонна пошел мантан. Мэһэйдээмэ. Бағар былдыһа сылдьаҕ!

Маһа: Минтин эрэ үүрэгүн дуо?

Ол киһи баар дии (оһоһуору ыһар).

Октя: Ээ, ити Чэбдик дуу, Чөл дуу диэн сүүс түөрт уонна дуу, сүүс биэс уонна дуу буолбут оһоһуор үһү. Эчи сүүн. Лаһса ини. Түөһэйбитэ буолуо. Сыттын, мэһэйдээбэт.

Маһа: Ол Сеняг эдэр буоллун, алкоғоликтан туох секса тахсын көгөнөүүн. Чэ, дьаабылаан көрүң. Мин бардым, эмиз арыгы испикин.

Октя: Этиэх буолбуккун конкретно этэн баран бар.

Маһа: Чэ, этимин дағаны (сигарета уматтар). Президентит саға наһаа арыгыһыт буолаан, ырождение баран эрэр диэн, срочно Москвадан доруобай, арыгы испэт, биллиилээх элита дьон спертатын ағалан, эрдээх да, холостуой да түөтэлэргэ искуственнай оплодотворение онороллоругар демографическай департамены соруудахтаабыт. Оһо республика сыллаағы бюджетин ағарын көрбүттэр.

Октя (тытыһын охсубар): Мин Киркоров спертатын уктарым.

Маһа: Эмтаммит да буол, сыл анара испэтэх түөтэҕэ онороллор үһү. Отгон эн испикин.

Октя: Эн да холоонгун. Сигарета тардарың. Син биір тоғус ыһы быһа никотинга отрави буолбут оғо ағала, дебил буолан төрүү. Все равно ырождение.

Маһа: Ой, ой, пошла. Все равно искусственнайа суох оғону абортаталлар. Демографическай преступление быһытынан специальнай статья оғоһулар үһү. Учти! (Тарбағын чочоһотон, тахсан барар).

Октя: Врунья. Били поверила! Син биір оғотторуом! (Сеня тэлээкчэйэн кэлэр. Октяра бөкүлүүн онгорор).

Сеня: Мерси, дорога, ласковая, сладка!

Октя: Привет, милый, дорогой, жедаанный! Присаживайся! (Сиргэ олоорот, сири таптаһар). Куда торопица!

Сеня: На точку, то есть на магазин, на посошок к ребятам. Ваһа слабак. Вдребезги пыһыт. Бай-бай.

Октя: Сеня, милый. Мин эһиингитак дьоло! Миэхэ эһиингиттэн оғо наада!

Сеня: Детприюттан ыл ээ. Онно мин оғом баар үһү.

Октя: Дурачок, совсем не понимает. Какое небо голубое.

Сеня хантайар. Октя ыстанан туран, куһуһан ылар. Уураабытынан тизэрэ баран түһэр. Оһоһуор дьэбэлэһэн халһыгар. Сенялаах Октя соһуйан, өрө мөксө түһэллэр.

Сеня: К чертовой матери. Чер-

тов старик киһини ыһыһыһа сағаста. Кэһэтэн биэрэбит дуо?

Октя: Уу, пускай сидит. Атын сиргэ барыахха.

Сеня: Мочи гыһыах баар этэ. Зачем выступает?

Октя: Чэ, чэ, быстро, бардыбыт. Бэйэтэ да оқоледьдыра чугаһаабыта буолуо. (Бараллар).

Оһоһуор: Һэ-Һэ, уйаларыгар ууну киллэрдиңиз ээ. Сүүс түөрт уон биір хаарбын ууллардым. Бу алааска ағдыһаан сүүс үс сыл сүөһү, сылы бөвөнү иһитэн, оғолорбуһуанан Айылданы кытта алтыһан, Таңара көмөтүнэн дьоллоохтук сайыһырыбыт.

Саллар сааспыттар арыгыны испэтэхпит, табағы таптаахпыт. Сүүрбэ биір оғону төрөппүһүттүн биэс оғо олох кыраларыгар тыһыһыан, таңараалабыттара. Билигин уон алта оғобут бары ыал буолан, үһүн үйэлэһин, Саға сириң үрдүнэн ыччаттарын тарбаттылар. Сиэнэрим, хос-хос сиэнэрим холбоон, түөрт сүүс икки буолбут үһү. Ағарын Туймаада ыһыагар күрээтэһэ киирэ сылдьан көрсүбүтүм. Оо, барахсаным үнкүү тыһын олус биккэ да этэрэ, сэгээдийэн, үһүн түһүнү быһа тэппит атах биір буолара.

Кинини сүүрбэ биэстээх кыһы сүгүнээрэрбар отут ағыс саастаах күммэр сылдьар уол оғо этим. Ол үрдүнэн кыргыттар арыгы испэт, табах тапта мөлтөх киһинэн ағаран, сыстыбат этилэр. Оһу өй хаата ағам барахсан сөпкө өйдөөн, сүрөһүнэн сөбүлээбитэ, бэйэ-бэйэбитин өйөһөн, дьоллоохтук олорбуппун. Өскүөрүтүн эттөххэ, сааспыттан сүүрбөччэ сылы бырағар киһи арыгыһыт бытааһахтарга олус бағалаах киһи буолуо эһиһин ээ. Далээ Чиргэл диэн ааттаньам дуо.

Дьэ буолан истэхпит. Абааһы аһа арыгы эһэн эрдэҕэ. Дьэ, арыгылыыр остуолгутун, олох маскытын үлтү сыһыан, Аал уопһун оттомун арыылаах алаадыһыан аяха тутан, үрүн сыһы сиһилин сыт таһааран, Айылданы кытта сээртэһэн көрдөбүм. (Өтөбүр диэки барар).

БЫЫС.

(Салгыһыта бөчөттөннө)

СТРАХОВКА ОТ НЕПРАМОТНОСТИ

Получить профессиональное платное образование помогает страхование. Сегодня качественное бесплатное образование доступно немногим. Реальность такова, что даже устроить своего ребенка на достойную бесплатную учебу стоит больших денег. По данным Высшей школы экономики, на репетиторство и прямые взятки родители тратят около \$ 1 млрд. в год (в полтора раза больше, чем выделяет на все высшее образование государство).

За просвещение своих чад приходится платить. Как сделать это практичнее, не напрягая финансовые возможности семьи?

Начинайте откладывать деньги уже сейчас, когда Ваш ребенок только пошел в школу. Чем раньше, тем меньше взносы придется платить Вашей семье.

Возможность спокойно учиться и быть материально независимыми даст будущим студентам дополнительная стипендия, выплачиваемая страховой компанией по договору, своевременно заключенному их родителями.

ОАО «Росгосстрах» предлагает заключать договоры накопительного страхования по Программе «На обучение» на условиях Правил страхования жизни с условием выплаты страховой ренты.

Смысл программы прост и понятен: родители вносят взносы в течение определенного периода (он зависит от суммы накопления и финансовых возможностей семьи), а их дети, став студентами, оплачивают свое образова-

ние или получают дополнительную стипендию.

Мы предлагаем Вам следующие сроки страхования:

- 10 лет (5 лет - период накопления, 5 лет - период выплаты);
- 12 лет (7 лет - период накопления, 5 лет - период выплаты страховой ренты);
- 15 лет (10 лет - период накопления; 5 лет - период выплаты страховой ренты)?

По желанию клиента можно установить и другие периоды накопления и выплаты.

Договоры страхования, заключенные по данной Программе, позволяют получать во время обучения детей в высшем учебном заведении дополнительный доход, размер и периодичность выплаты которого устанавливает страхователь при заключении договора.

По всем программам страхования жизни ОАО «Росгосстрах» практикует индивидуальный подход. Исходя из финансовых возможностей, Вы выбираете любую из предлагаемых программ и подходящую для Вашего семейного бюджета страховую сумму.

Образовательная страховая программа поможет Вашей семье накопить деньги на учебу детей, дать им знания и профессию, которые станут фундаментом их будущего.

Подробную информацию Вы можете получить в любом из Дочерних обществ и Территориальных управлений ОАО «Росгосстрах».

ЧЫПЧАХАЙДААН ҮЛЫННАРЫ, ЧОХУЙТАЛААН ДЬОЛОҔОЙДОТУУ

Ааспыт 2001 сыл устата улууска баһартан харыстаныны ахсарбат 122 дуоһунастаахтар, 274 гражданныр ыстарааптанылар. Төрү, тухтан буруй бурут тылга буккуллан, сэмэ-сунҕа этигэ эриллэн эрийдистэммит эбиттерэ? Суньүһүн элек-

01 сэрэтэр

тричество, сылытынны быраабыларын кэһин, биллэр сигнал а л и з а ц и я л а р а сөргүтүллүбэтэрин, уоту умуруорааччылар бэлэмнэмэтэрин иһин. Боротокуолланан уураахтаммыттар ортолоругар бааллар: Хатын Арыы дьаһалтаты ЖКХ-тын начальнига Алексеев А.К., кини Хамафаттаады коллегата Захаров Д.А., «Карамзин» ЧП директора Тихон Карамзин, бырайыактыр бюро салаааччыта Валсуков Г.К., суолу онорор уонна үгү астыр ГУП директордара Федоров А.С., Протопопов М.И., Бөтүг дьаһалтатын баһылыга Михайлов П.Р. уода.

Улуус кинигэр уонна эһиликтэргэ олус элбэх иэри дьылээхтэр алдьархайтан араҕаччылар аналлар сүүрбэһис үйэ үтүө өгөгүн предохранителлерин туругар төрүт кыһаллыбатара диксинирэр. Аңардас быраһан баран сағанан солбуйохтаах чопчуларын провуд утаһууна эбэтэр чэй көмүһүнэн самсанан, дьонго-сэргэргэ «жучок» дизи ааттанар ньыманан

салгы туһанын иһин ыстарааптаны аһара дэлэй. Бу бэйэ биһик эйгэттигэр аһа кылын тардыныыга тэтиэх.

ХААСТАР РИМ КУОРАТЫ БЫЫБАА-БЫТТАРЫНЫ

Сылгы дьыла сағаланьыта итинник биир кирис Бөтүнгэ төлө тардылынна, 4 квартиралаах уопсайга. Уһукутаах уһун сылларга уларытан тупсарбакка туһаныттан кууран-хатан хағдарыйбыт электричество ситимин изоляцията түүһүн күүһүрэр күүрүүттэн дьөлө ыстанан силбэһэн замыканиелаан хататтана кысыпта. Дьэ иһирэх иччитэ чуор куоска обургу түптэ саллыбытын набааттаан ыһааһынас сағатынан айманан, чуңкунас чуумпуну уйгуурдубута. Эркин нөгүө өттүнээри Дмитриевтэр, Лукиннар барахсаттар тута тура тэбинээт уоруктарын тула эргийээт туох буолбутун чуолкайдаабыттар. Намтан көмө кэлэрин кэтэһэн кэтэмэрийдэн хаалбакка таһыттан хатамыт аан боробууун сыһыан кириэннэр уоту умуруоран өрүһүннүлэр.

Тустаах квартира хаһаайката бочуоттаах сынныланга олороочу Винокурова Ольга Михайловна хаануруу аймактарыгар кыстыр тэнэ ыалдыттаан хонооруу сылдырыгар электроруу циттэн араарбатаһар ыстараап омнуоран муһурданна. Ханнык бағдарар киһи сааһын туһары үөрэнэр.

А. НОВГОРДОВ

Нам улус Ютун Хатырык нэһилиэгин бэкээринэтин истопник-кочегар **КОРЯКИН ДМИТРИЙ ИВАНОВИЧ** 55 сааскын туолар үөрүүлээх юбилейынан улус Ютун Эһн үлэлиир коллективыг аатыттан итиитик-истинник эвэрдэлибит!

Бағарабыт Эһиэхэ чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, олохкор дьолу-соргуну, үлэвэр үрдүк ситиһиллэри.

Эвэрдэни кытта улус Ютун сэбиэтэ, бырабылманы-ата уонна профкома

Модут нэһилиэгин дьаһалтата, общественноһа өр сылларга Модут нэһилиэгин сельсоветын секретарынан үлэлээбит **КЛАВДИЯ УСТИНОВНА КУТУКОВА** 55 сааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүөһүнэн итиитик-истинник эвэрдэлибит!

Бағарабыт саһа алмааһынны кытаанах доруобуйаны, Эһиэхэ уонна дьэ кэргэттэргэр дьоллоох одоһу, этэнгэ буолууну.

Модут нэһилиэгин дьаһалтата

Биһиги дьэ кэргэн араҕаччылыр аһа баһылыкпытын, тирэнэр тирэхпитин кэргэммин, аһабытын I Хомуустаах олохтоодун **ИВАНОВ ИННОКЕНТИЙ МИХАЙЛОВИЧ** үйэ анардаах үбүлүөһүнэн ис сүрэхпиттэн эвэрдэлибит.

Биһиги туспутугар аһсаабат кыһамнын, эйгэс сыһынын, өйбүл-тирэх буоларын иһин барҕа махталбытын этэбит. Бағарабыт чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, үлэвэр-хамнаска үрдүк ситиһини, өрүүтүн дьол-соргу, ситиһи арыалласты.

Кэргэни, уолаттары, кыһын, кийиһин

МАХТАНАБЫТ

Күндү киһиби аһабыт, кэргэни Ядрихинской Александры Ивановны соһучу олус хомолтолоохтук күн сириттэн туораабыт ыарахан күннэрбитигэр тиһэх суолугар атаарабытыгар бэйэлэрин кутураннарын холбообут, бары өттүнэн көмөлөспүт Хатырык нэһилиэгин дьаһалтатыгар, М.К. Аммосов аатынан Хатырыктааһы орто оскуола коллективыгар, бары доһотторугар, ыалларытыгар, аймактарытыгар, билэр дьоммутугар истин махталбытын тизэрдэбит. Барыгытыгар доруобай, үлэритигэр ситиһиллэри, уһун үйэлээх буоларгытыгар бағарабыт.

Кэргэмэ, оғолоро

КЭРИЭСТЭБИЛ

Улаханньк убаастыр күндү бырааһыты, убайытын, доһорбутун Петр Ильич Ильины бу күн сириттэн бэрт хомолтолоохтук соһучу ыар өлүү ахсынны 22 күнүгэр ылан барыта.

Петр Ильич 1932 с. отыын 14 күнүгэр Түбэ нэһилиэгэр Кириэс дизи сиргэ Ильин Илья Афанасьевичтааха соһотох уол оғонун төрөөбүта. Ийэтэ Колмогорова П.Н. этэ.

буолуор диири, бииргэ өйөһөн, убаастаһан сылдьан дьылһа хаан араардаһа.

Урукку бириэмэһэ аһа көсө Лээжэп арыһа ыһтыллан, булчуг идэтин баһылан Стахановец аатынан 1953 сыллааха 20-чэ сыл буолан баран эргиллэн кэлэн ити сыл өлбүтэ.

Утүө киһи олоһу үөрүүлээх да, хомолтолоох да түгэһнэрэ үгүс этилэр.

Петя өр сааһа бэрт эрирдээхтик, эрдээхтик, ыараханньк ааспыта. Оччотооду сэри, сут ыар сылларыгар икки хараһа суох эбатын, эһэтин ыарыһах ийэтин, ийэтин дьонунан Смиттэһи, аһатын дьонунан Ильиннэринэн, Тихоновтарынан сылдьан улааһыта.

Петр Ильич: «Эдьийим дьэ Чурапчы уолугар кэргэн баарта, оһон, миһ Чурапчы кыһын кэргэн ылбытым» - дизи үөр-көтө кэспирини аһа хаһан умнуоһуй. Олох таһталын билэн уоллаах кыс оғолонон амараһа аһа, эрэллээх эһэ буолар ытык ыраны толорбутуттан муһура суох үөрэһа.

Биир кэмгэ Батамайга мас кэрдээччи Сергей дизи саһан кэрдээччинэн үлэлээбитэ.

Петр Ильич, бииргэ үөрэммит, үлэлээбит табаарыстарын кимиттэн-туодуттан тутулуға суох истинник убаастыһа. Ол туһунан бииргэ үөрэммиттэрэ, биһиги үөрэнэр кэммитигэр, кизг, диирин билиитинэн барыбытын баһыһа дииллэр. Дэлэһ 10-с кылааска үөрэнэ сылдьан Амма Аччыгыһа «Саасы кэм» романын туһунан оройуон киһи кулуубугар дакылаат оғорбута дизи ахталлар, саныһыллар.

Петяны аймаға Ильин Прокопий Саввич ыһыран аралан Түбэ сыйһын өйүө таһааччынан, кыһынны Хатырыкка интернакка кэспэтин, оһно олордон үөрэтин сарлаабыта. Петр Ильич Түбэ өр сааһа ааспыта. Оғолорго, отчуттарға араас кэспэһинэри киһиттэн, киһиттэн олус умсурданыахтык кэспирэр, киһэһи быһа саахымат, шашка оһһууугунан оғолору уһуйара, бэйэтигэр тардара.

Мин Петр Ильини кытта бииргэ итиллибит буоламын кыра эрдэһиттэн бу суох

Петр Ильич кизг диирин өйдөөһү, олус элбэх классиктар айымньыларын аағара, оһу бойтэт ырытара уонна сороһун билгигэ-көрүүгэ таһаарара. Литератураға олус чуғаһа. Оһу ис дуһатынан таһтыһа. Саһа нуорутун таһталлаах поэта, талааннаах Таллан Бүрэ айымньыларын олус сөбүлүүрэ, кини айымньыларын туһунан диириник ырыптыта уонна аағаччыта тириэрпитэ, оһу республика аағаччылары, литератүроведтара улаханньк биһирээбиттэрэ уонна сыһалаабыттар.

Петр Ильич үөрэһин 10-с кылааһы бүтэрэн баран Намга культура отдельгар, райкомол инструкторынан хас да сыл үлэлээн баран 1956 с. 1962 с. ЯГУ-ға тутуу отделениетыгар ситиһилээхтик үөрэһэн бүтэрибит, онтон ыла М.К. Аммосов төриэбит «Холбос» бырабылманынны эр солбулар председателинэн өр сылларға сатабыллаахтык үлэлээбитэ. Республика үгүс аһсааннаах улуустарыгар эргизгэһ аналлар маһаһыннары, бэкээринэни, оғолобуойу, ыскылааттары, олорор дьизини-уоту, оһу таһынан «Холбос» таас хонтуоратын, уопсай дьизлэрин, училищениы уода туттарыта буолар.

Өрүс баһыгар улахан торговай базаны туттаран хаалларда. Оччотооду Центросоюз Петр Ильини Саха Республикатын улаханньк билиһэр үгүс үбү араас бырайыактары, кэспэтиһи баран быһаарсара.

Кини, үлэтин-хамнаһын республика эргизин системагыгар үгүс үтүөтүн учуоттаһан биэрбиттэрэ: «Отличник советской потребительской кооперации» значок 1978 с., заслуженный работник народного хозяйства Якутской АССР - 1989 г., юбилейный

медаль «50 лет Победы ВОВ - 1941-45 гг., ветеран труда 1983 г., ветеран тыла 1996 г., памятный знак ЯСПО «Холбос» «За заслуги в развитии потребительской кооперации в XX веке» Якутской АССР.

Петр Ильич саамай хомолтолоох түгэһнэринэн төрөһүт аһатын кытта биир күн, биир ый, биир сыл да бииргэ сылдыһагарын, өлбүгүн эрэ кэһнэ көрбүтүн хомойон-хоргутан кэспирэ.

Петр Ильич саамай үлэтин үөһүгэр өй-саһа өттүнэн уопһуруан, кизг сиринэн сылдьан Ц.С. кытта сибээһэ кэһгэһ, Саһа Республикатын биир биллэр эргизини үлэһитэ аатыра сылдьан 1986 сыллааха автокатастрофаға түбэһэн кини инниги үлэһэ, олоххо кэспиллэрин сарбыйбыта. Онтон ыла Петр Ильич санаата түһэ, ыарыһах буолан, орто дойдуттан букаһы арааһарыгар төрүөт буолбута биһиэхэ, чуғас дьонноругар, доһотторугар умчуллубат ыар содул буолбута.

Петр Ильич үтүө өйө, бағата, чиһинэйэ, үлэһэ дьулуура, олоһу, литератураһы таһтыһа, көрсүө-сэмэй дьүһүнэ үйэлэргэ умчуллуо суоға.

Петр Ильич 2002 сыл отыын 14 күнүгэр 70 сааһын туолуохтаах этэ. Оһу ити ыар содул киһини тизэртэ, ол кэргэнигэр, оғолоругар, аймактарыгар, доһотторугар олус диирин хомолтолоох.

Эдьийэ М.П. Ильина, биһгэ үөрэммиттэрэ: Петрова М.В., Федотова А.А., Жиркова У.И., Кривошапкин, Терюхин, Суэдалова А.И., аймактара, Талланнар

РЕДАКТОР В.Г. КАСЬЯНОВ
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 21496; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; «НАМ ТРК» — 21632; иллюстрация уонна реклама (секретариат), редакционной издательской система — 21141

Төрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улууһун дьаһалтата, редакция коллектива. Маасабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын туһунууну хонтуруоллуур уонна регистрациллыр РФ бэһээкэ Госкомитетын СР региональной управлениетыгар регистрацилламат нүөмэрэ — Я 0085.
 Сурукка аакытын-суолугун, үлэритин, дьэһит аадырыһын чопчу ыһыг. Редакция киһирбит суруктар төһөрүллүбэттэр. **Автор этэрэ хаһыат санаатынны маһды биир буолбат.**

«ЭНСИЭЛИ» - Нам улууһун хаһыата.
 678380, Саһа Республиката, Нам с., Заложной уул. 2.
 E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талыһына уонна таһыһына «Энсиэли» хаһыат редакционнай-издательской систематыгар.
 Хаһыат Дьокуускайга «Саһаполиграфиздат» НИПК бэһээттэһи, Орджоникидзе уул. 38.
 Формата А3. Кэһмэйэ 1,0 бэһээт. лисс. Индекс — 54889. Тираһа — 2360
 Бэһээкэ иһи баттанна — 12:00 ч. 29.01.2002
 Саһаһын №-рз — 10

Коллектив В-6 класса НСШ-1 выражает глубокое соболезнование Феденко Наталье и ее родным в связи со скоростной смертью ее любимого отца **ФЕДЕНКО Сергея Яковлевича.**
 Родители и учащиеся В-6 класса и классный руководитель

Выражаем глубокое соболезнование родным и близким по поводу кончины после тяжелой продолжительной болезни **ПЕТРЕНЮК Дмитрия Михайловича.**
 Отделение «Скорой помощи» и хозяйств